

HOTĂRÎREA CURȚII CONSTITUȚIONALE
pentru controlul constituționalității prevederilor art.43
din Legea bugetului pe anul 2001 nr. 1392-XIV din 30 noiembrie 2000*

Nr.37 din 05.07.2001

Monitorul Oficial al R.Moldova nr.81-83/30 din 20.07.2001

* * *

* M.O., 2000, nr. 160-162, art. 1199.

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională în componența:
Victor PUȘCAȘ - președinte
Mihai COTOROBAI - judecător-raportor
Constantin LOZOVANU - judecător-raportor
Dumitru PULBERE - judecător
Elena SAFALERU - judecător

cu participarea Corinei Popa, grefier, Raisei Guzun, reprezentantul Procurorului General, autorul sesizării, Ion Creangă, reprezentantul permanent al Parlamentului la Curtea Constituțională, în conformitate cu art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, art. 4 alin. (1) lit. a) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art. 4 alin. (1) lit. a) și art. 16 alin. (1) din Codul jurisdicției constituționale, a examinat în ședință plenară deschisă dosarul pentru controlul constituționalității prevederilor art. 43 din Legea bugetului pe anul 2001.

Temei pentru examinarea dosarului a servit sesizarea Procurorului General, depusă la 14 februarie 2001, în conformitate cu art. 24 și 25 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art. 38 și 39 din Codul jurisdicției constituționale.

Prin decizia Curții Constituționale din 5 martie 2001 sesizarea a fost acceptată pentru examinare în fond și înscrisă în ordinea de zi.

În procesul examinării preliminare a sesizării Curtea Constituțională a dispus de punctele de vedere comunicate de Parlament, Președintele Republicii Moldova, Ministerul Finanțelor, Curtea Supremă de Justiție, Centrul pentru Drepturile Omului.

Examinînd materialele dosarului, audiind informația prezentată de judecătorii-raportori, explicațiile participanților la proces, Curtea Constituțională

a constatat:

1. Prin art. 43 din Legea bugetului pe anul 2001 nr. 1392-XIV, adoptată la 30 noiembrie 2000 (în continuare - Legea bugetului pe anul 2001), s-a stabilit că, începînd cu 1 ianuarie 2001, repararea prejudiciilor cauzate persoanelor fizice sau juridice prin acțiunile ilicite ale autorităților administrației publice, organelor de drept și organelor de control se va efectua din contul devizelor de cheltuieli ale organelor respective, cu drept de regres împotriva persoanelor culpabile.

Procurorul General solicită controlul constituționalității prevederilor menționate, susținînd că ele îngădesc direct dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică la repararea pagubei, drept consfințit de Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale din 4 noiembrie 1950 și de art. 53 din Constituția Republicii Moldova.

2. Analizînd prevederile contestate ale art. 43 din Legea bugetului pe anul 2001, Curtea Constituțională reține că prin această normă Parlamentul a stabilit modul general de reparare a prejudiciilor cauzate

persoanelor fizice sau juridice prin acțiunile ilicite ale subiectelor statale cum sînt autoritățile administrației publice, organele de drept și organele de control din Republica Moldova. Conform prevederilor contestate, repararea prejudiciilor se va efectua din contul devizelor de cheltuieli ale organelor respective, cu drept de regres împotriva persoanelor culpabile. Totodată, a fost stabilit termenul pentru astfel de reparații, a cărui curgere începe la 1 ianuarie 2001.

3. Art. 53 din Constituție prevede expres că:

(1) Persoana vătămată într-un drept al său de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins, anularea actului și repararea pagubei.

(2) Statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erorile săvîrșite în procesele penale de către organele de anchetă și instanțele judecătorești.

Recunoașterea dreptului pretins, anularea actului și repararea pagubei sînt reglementate prin Legea contenciosului administrativ nr. 793-XIV din 10 februarie 2000** (în continuare - Legea contenciosului administrativ) și de Legea nr. 1545-XIII din 25 februarie 1998 "Privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de cercetare penală și de anchetă preliminară, ale procuraturii și instanțelor judecătorești"*** (în continuare - Legea nr. 1545-XIII).

** M.O., 2000, nr. 57-58, art. 375.

*** M.O., 1998, nr. 50-51, art. 379.

Potrivit art. 1 alin. (2) din Legea contenciosului administrativ, orice persoană care se consideră vătămată într-un drept al său, recunoscut de lege, de către o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, se poate adresa instanței de contencios administrativ competente pentru a obține anularea actului, recunoașterea dreptului pretins și repararea pagubei ce i-a fost cauzată.

Litigiul generat fie de un act administrativ, fie de nesoluționarea în termenul legal a unei cereri privind recunoașterea unui drept recunoscut de lege, în care cel puțin una dintre părți este o autoritate publică sau un funcționar al acestei autorități, este litigiu de contencios administrativ pasibil de soluționare de către instanța de contencios administrativ competentă. În sensul Legii contenciosului administrativ, autoritate publică este considerată orice structură organizatorică sau organ care acționează în regim de putere publică în scopul realizării unui interes public. Sînt asimilate autorităților publice persoanele de drept privat care exercită atribuții de putere publică sau utilizează domeniul public, fiind împuternicite prin lege să presteze un serviciu de interes public (art. 2).

Avînd, potrivit art. 20 alin. (1) din Constituție, dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime, persoana care se consideră vătămată într-un drept al său, recunoscut de lege, printr-un act administrativ și nu este mulțumită de răspunsul primit la cererea prealabilă sau nu a primit nici un răspuns în termenul prevăzut de lege, este în drept să sesizeze instanța de contencios administrativ competentă pentru anularea, în tot sau în parte, a actului respectiv și repararea pagubei cauzate, inclusiv a pagubei morale (art. 16 alin. (1) din Legea contenciosului administrativ).

În cazul admiterii acțiunii, instanța de contencios administrativ se

pronunță, la cerere, și asupra reparării pagubelor materiale și morale cauzate prin actul administrativ ilegal sau prin neexaminarea în termenul legal a cererii prealabile. Mărimea pagubei morale se stabilește de instanța de contencios administrativ independent de paguba materială, în funcție de caracterul suferințelor morale sau fizice cauzate, de circumstanțele și de forma în care s-au produs, de gravitatea consecințelor, de gradul de culpabilitate a pîrîtului, precum și de alte circumstanțe de acest gen (art. 25 alin. (3) și (4) din Legea contenciosului administrativ).

Dispozițiile Legii contenciosului administrativ, potrivit art. 34 alin. (1) al acesteia, se completează cu prevederile Codului de procedură civilă.

4. În conformitate cu prevederile Legii nr.1545-XIII, este reparabil prejudiciul moral și material cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de cercetare penală și de anchetă preliminară, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești. Legea menționată prevede cazurile în care intervine dreptul la repararea prejudiciului, stabilește prejudiciul reparabil și quantumul sumelor reparabile, procedura depunerii, examinării și satisfacerii cererii de reparare a prejudiciului, modul de executare a hotărîrii (deciziei) cu privire la repararea prejudiciului, temeiurile, cazurile și condițiile înaintării către persoanele culpabile a cererii în regres de reparare a pagubei.

Repararea prejudiciului, potrivit art.10 din Legea nr.1545-XIII, se efectuează din contul bugetului de stat, iar dacă prejudiciul a fost cauzat de organul de cercetare penală întreținut din bugetul local - din contul acestui buget. Pensia și indemnizația, a cărei plată a fost sistată ca urmare a arestului ilegal și ținerii sub arest, se compensează din bugetul fondului social prin intermediul organului său teritorial de la locul de trai al persoanei fizice.

Repararea prejudiciului cauzat persoanei fizice sau juridice de către organele de cercetare penală și de anchetă preliminară, de procuratură și instanțele judecătorești se efectuează în modul și forma stabilite expres de Legea nr. 1545-XIII (art. 10, art. 14) în funcție de prejudiciul cauzat (avere, sume bănești, locuință), în funcție de organele însărcinate cu executarea hotărîrii (deciziei) instanței judecătorești despre recuperarea pagubei (organele financiare centrale, locale, autoritățile administrației publice etc.).

Conform art. 17 din Legea nr. 1545-XIII, după repararea prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de cercetare penală și de anchetă preliminară, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești statul, autoritățile administrației publice locale sînt obligate să înainteze persoanelor culpabile cererea de reparare a pagubei: a) integral - în cazul cînd culpa persoanelor cu funcții de răspundere este dovedită prin sentință definitivă; b) parțial - în baza și în condițiile stabilite de legislație. Dreptul statului, al autorităților administrației publice locale de a înainta cerere în regres către persoanele culpabile ia naștere de asemenea în baza art. 20 și 53 alin. (1) din Constituție, în cazul în care subiecților menționați le-au fost cauzate daune.

Analizînd prevederile art. 43 din Legea bugetului pe anul 2001, Curtea observă că acestea stabilesc reguli de reparare a pagubei diferite de cele stabilite de Legea contenciosului administrativ și Legea nr. 1545-XIII.

5. Curtea relevă că exercitarea dreptului constituțional al persoanei la repararea prejudiciilor cauzate de o autoritate publică se circumscrie principiilor constituționale ale universalității, egalității și accesului liber la justiție. În virtutea acestor principii cetățenii Republicii Moldova beneficiază de drepturile și de libertățile

consacrate prin Constituție și prin alte legi și au obligațiile prevăzute de acestea; respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului; orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime; nici o lege nu poate îngădi accesul liber la justiție (art. 15, art. 16 alin. (1), art. 20 din Constituție).

Contrar acestor principii constituționale, art. 43 din Legea bugetului pe anul 2001 pune dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică la repararea pagubei în funcție imperativă de sursa din care va fi efectuată această reparație, și anume din contul devizelor de cheltuieli ale organelor respective.

Prevederile acestui articol sînt neconstituționale și pentru motivul că Legea bugetului pe anul 2001 are o acțiune limitată în timp. Or, art. 53 din Constituție prevede că persoana vătămată de o autoritate publică este îndreptățită să obțină repararea pagubei necondiționat, și nu doar pe perioada anului bugetar.

Totodată, e de menționat că prevederile legii bugetare nu sînt aplicabile raporturilor patrimoniale referitoare la repararea pagubei cauzate persoanei.

Potrivit art.1 din Legea nr.847-XIII din 24 mai 1996 "Privind sistemul bugetar și procesul bugetar"*, executorul de buget se consideră conducătorul instituției împuternicit cu dreptul de a efectua cheltuieli în conformitate cu alocațiile aprobate. Repartizarea lunară a alocațiilor aprobate se exercită conform planului de finanțare ce permite deschiderea conturilor trezoreriale și efectuarea cheltuielilor de către executorul de buget. Or, Legea bugetului pe anul 2001 nu cuprinde alocații concrete, destinate acoperirii pagubelor cauzate persoanelor vătămate de autoritățile publice.

* M.O., 1997, nr.19-20, art.197.

Orice persoană, care este victima unui arest sau a deținerii în condiții contrare dispozițiilor art.5 din Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, are dreptul la reparații. Constatînd caracterul declarativ al prevederilor art. 43 din Legea bugetului pe anul 2001, Curtea Constituțională le consideră neconforme acestei Convenții și art. 4, art. 15, art.16 alin.(1), art. 20 din Constituție.

Pentru motivele arătate, în baza art. 140 din Constituție, art.26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art.62 lit.a), art. 68, 69, 70 din Codul jurisdicției constituționale,

Curtea Constituțională

HOTĂRĂȘTE:

1. Declară neconstituționale prevederile art.43 din Legea bugetului pe anul 2001 nr.1392-XIV din 30 noiembrie 2000.

2. Prezenta Hotărîre este definitivă, nu poate fi supusă nici unei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în "Monitorul Oficial al Republicii Moldova".

PREȘEDINTELE
CURȚII CONSTITUȚIONALE

Victor PUȘCAȘ

Chișinău, 5 iulie 2001.
Nr. 37.